

ŠALCERNIS

Dzūkijos nacionalinio parko ir Čepkelių valstybinio gamtinio rezervato direkcija

Nr. 73 2010 m. Kovas

Po tikros žiemos – pavasario pranašai

Šie dideli sniego seniai net pusantro mėnesio Liškiavoje saugojo keramiko Algimanto Kazlausko kiemą. Ir net nosys jiems nesuslapo, nes nebuvo atlydžio. Šitaip Lietuvoje jau senai bebuvo. Atrodo, kad šių, 2010-ųjų metų žiema gerai patikrino ir mūsų krosnis, ir kai kurių pietietišku įveduotu rūsų atsparumą.

Dzūkai kadaise speiguotų žiemų nė kiek nebijojo. Net į Gardino turgų malkas veždavo. O ko nevežti, jei arkliai gerai prižiūrėti, rogės tvirtos, o kailiniai irgi savi, iš avikailių. Tik apavas – tos pačios vyžos... Ši žiema ir priminė mums kai kuriuos jau primirštus senovinius darbus. Sutvirtėjo lediniai keliukai, arkliai irgi prašosi darbo, todėl sodietis ir prisiminė, kad pats vienas, be jokio variklio gali parsivežti storiausią rąstą. Reikia tik tai tokio paprasto prietaiso – jis vadinasi „ledas“. Šitaip ir dirbo Romas Musteikos miške, o filmavo Jonas Bilinskas. Gal greitai tuos žiemiškus senoviškus vaizdus ir ekrane pamatysim.

Kovo pirmąją Marcinkonis pasveikino sugrįžę kovai. Kaziuko mugė – dar vienas pavasario pranašas. O kai žiema pasitaikė tikra, tai ir pirmoji tradicinė pavasario šventė Vilniuje jau truputį kitokia: šiame Kaziuko mugę daugiausia atgužėjo būtent dzūkų, net dvi dienas Dainavos krašto muzikantai ir dainininkai linksmo vilniečius ir svečius.



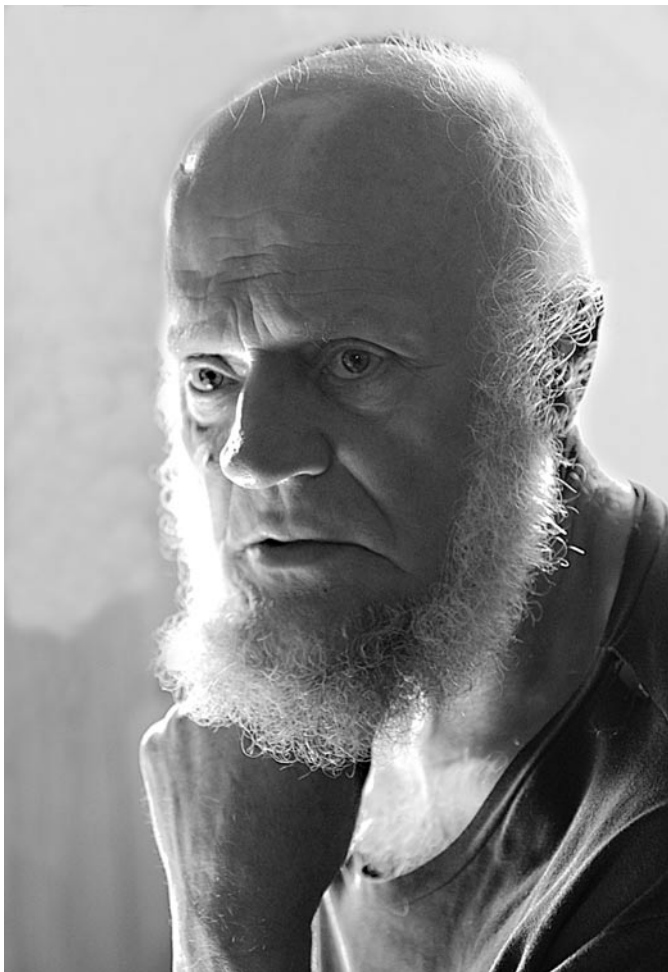
Liškiaviškio keramiko Algimanto Kazlausko kiemą šią žiemą saugojo šie tvirti sniego seniai.



Romas Norkūnas su „ledu“ kelia rąstą. Brolių ČERNIAUSKŲ nuotrauka

Tikra novelė atsiranda iš ilgesio

Pro memoria



Vasario 28-ąją mirė rašytojas Juozas Aputis, Nacionalinės premijos laureatas, labai savitas lietuviškos novelės meistras. Rodos, tą dieną turėjo kilti kokia vėtra, o buvo tyku ir saulėta... O prieš septynerius metus, vasarą, liepos 16-ąją, kartu su Algimantu Černiausku Zervynų kapinėse girdėjome moters verksmą, ilgą, gaudų ir monotonišką. O paskui pamatėme, kad tas kapelis nėra naujas. Gal verkautoja buvo iš toli atvažiavusi? O gal atėjo toks ilgesys būtent dabar, po daugelio metų?.. Gal ir zervyniško Juozo Apučio novelių knyga „Gegužė ant nulūžusio beržo“, išleista prieš ketvirtį amžiaus, tiktai dabar parodo savo tikrą liūdesį? Juozas Aputis tada rašė, kad bandymas ką nors sukurti kyla iš ilgėjimosi: kas ten už Balčios, už Raseinių, už Vilniaus, už Nemuno ties Gardinu? Praėjo gal dvidešimt metų ir jo herojai (dzūkiškame romane „Smėlynuose negalima sustoti“) klajoja po tą Gudijos kraštą ir stebisi, kaip viskas čia primena senąją Lietuvą. O „Skrudėlynas Prūsijoje“? Ten taip

pat skaudus ilgėjimasis, bet kartu ir aiškus matymas, kokią nykumą į turtingą kraštą atnešė užėiviai, tie parys, kurie iš Karaliaučiaus padarė Kaliningradą. Politinė cenzūra anais sovietiniais metais neleido tos apysakos spausdinti, beveik dvidešimt metų kūrinys gulėjo stalčiuje.

Į Zervynas Juozas Aputis atėjo prieš 35 metus, kai mūsų miškus godojo Algirdas Matulionis. Visoje Lietuvoje dar ir dabar galima išgirsti, kaip vyresnieji miškininkai giria šį neeilinį ministrą. Gyrė jį ir Juozas Aputis, nes būtent Algirdas Matulionis padėjo jam tada nusipirkti menką namelį Zervynose, prie pat Ūlos. Puikiai atnaujino begriūvančią dzūkišką pirkį rašytojas, nes labai mėgo medžio darbus. Ir mažą dirbtuvėlę savo kieme turėjo. Ten jį dažniausiai ir rasdavome betriūsiantį. Neaišku buvo, kada jis rašo, atrodė, kad labiausiai jam rūpi gražiai suremontuoti seną spintą ar dar senesnę stalą. Padaryti taip, kad daiktas būtų tvirtas, bet neprarastų savo senatvės grožio. Ir tai taip pat buvo ilgėjimasis. Tai buvo labai aiškus senovinio medžio, senovinės lentos, senovinio ornamento ilgėjimasis. Juozas Aputis pastaraisiais metais labai jaudinosi dėl to, kad jaunimas nesupranta paprastų kaimo realijų, ir todėl darosi sunku kalbėtis su jais apie knygas, kur, pavyzdžiui, parašyta, kad senovinis Vinculis obliuoja senovinę lentą. Dvyliktokams reikia ilgai aiškinti, kas gi yra ta senovinė lenta. Aš čia, aiškino Juozas Aputis, Dzūkijoje pasidariau aršesnis, čia nebeišėina lėtai šnekėti. Kaip gali būti tykus, kai dzūkai pradėjo taip baisyti kirsti savo miškus?.. Bet kaip atsigaudavo rašytojo širdis, kai regėdavo Zervynose kaimo moteris, einančias giedoti mojavos giesmių. Apie tai jis yra sakęs ne vieną kartą: matai, kad jos suvargusios, bet vis tiek labai gražu, labai jaudina.

...Nutulsta žmogus, o jo mintys, jo užrašyti žodžiai išlieka. Išlieka ir ilgesys, ir tas sugebėjimas kaimo kasdienybėje matyti grožį. Juk dėl to Juozas Aputis ir atvažiavo į Zervynas, ir gyveno čia žiemą vasarą... Gali būti, kad ir po daugelio metų pasikartos kur nors, gal Antakalnio kapinėse, tas dzūkiškas verkavimas, aną vasaros dieną išgirstas Zervynose.

Henrikas GUDAVIČIUS

Brolių ČERNIAUSKŲ nuotrauka

Žygis prie Kazimieraičio žeminės

Kartais atrodo, kad progos kažką padaryti nesikartoja, toks jausmas buvo šio žygio metu. Jaunimas, su kuriuo keliavome prie žeminės, artėja prie amžiaus, kokio buvo dauguma išėjusių į miškus iš karto po karo. Jaunimas energingas, norintis save parodyti, išbandyti, todėl ir reikia eiti, reikia būti tenai prie žeminės, kur yra gyva anų jaunų partizanų dvasia ir dvasia tarpukario Lietuvos kariuomenės pulkininko leitenanto Juozo Vitkaus – Kazimieraičio. Jis taip pat žinojo, kad galimybė, kuri jam duota, nepasikartos.

Žygis buvo įdomus, tačiau pirmiausia kaip ir kasmet pabuvome kartu su marcinkoniškiais prie kaimo koplytstulpio. Tuo metu dangus išsigiedrijo ir pasirodė naktinės dangaus šviesos. Marcinkoniškiai daug giedojo ir meldėsi už visus žuvusiuosius, viskas tikra, kaip ir ta laužo šviesa ir jo šiluma. Taip pat tikra atrodė ir skauduliai, kuriuos išsakė kaimo senolis, buvęs vaistažolių supirkėjas ir kaimo siuvėjas, kilęs iš Zervynų kaimo, Rapolas Tamulevičius. Jų yra daug, apie tokius pat skaudulius, kuriuos išgyveno musteikiškiai, rašė Julija Kavaliauskienė, jos straipsnis yra Vytauto Kaziulionio knygoje „Dainavos apygardos partizanų atminties paminklai“. O juk reikėjo ir dabar reikia gyventi visiems šalia vieni kitų, nors kažkada būta ir priešingose barikadų pusėse.

Ypatingai status ir sniegingas šį sykį pasirodė Maždžieraus šaltinio šlaitas, kai kopėme į jį eidami atgalios. Prie žeminės liko uždegta mūsų žvakelė, o toliau keliavome atskirai – marcinkoniškiai ir varėniškiai sugrįžo pro Rudnelę, o musteikiškiai pasuko pro Aukštągirį, tas kelias veda ir pro Margionis, ir pro tuos miškus, kur buvo pirmoji Kazimieraičio žeminė. Praėjusią vasarą kabeliškiai toje vietoje pastatė paminklą žuvusiam partizanui, Kabeliuose gyvenanti ir dirbanti Danutė Valentukevičienė ragina neužmiršti partizanų takų, juk būtent Kabeliuose Juozas Vitkus – Kazimieraitis pradėjo partizaninio judėjimo vienijimo darbą.

Gražus žvaigždėtas dangus mus lydėjo viso žygio metu,

ypatingas jisai atrodė virš Kapiniškių kalvų, čia visuomet pagalvoji apie kažką ypatingą kaimas skrenda tarp žvaigždynų ir, regis, čia trūksta tik lengvos dailininko rankos, kokia buvo Gražinos Didelytės. O juk iš vakaro buvo ir lijudra, kuri pavirto į nestorą ledo plutelę. Kontrastas iš tiesų nemažas: iškeliavus iš namų termometras rodė tris laipsnius šalčio, o sugrįžus trylika. Todėl buvo nelengva, sniego irgi nemažai, daugiau nei dvidešimt centimetrų, geriausia buvo Ugnėi Černiauskaitei, kuri čiuožė su slidėmis, ir tiems, kurie surasdavo vietos rogėse, jas traukė visa apšarmojusi Kotra, kuri negali sau pasakyti, kad jai sunku. O kas žmogui pasako, kad jam sunku, „aš pats sprendžiu, kada man sunku“, taip savo romane „Vogti arklius“ rašo norvegų rašytojas Peras Petersonas.

Romas NORKŪNAS

Žygio dalyvių sąrašas: Ieva Černiauskaitė, Ugnė Černiauskaitė, Edvinas Ivoška, Karolis Jauneika, Jurga Labanauskienė, Lukas Miškinis, Tomas Margelis, Paulius Mazgelis, Deividas Mažeika, Žydrūnė Mortūnaitė, Agota Norkūnaitė, Romas Norkūnas, Marius Pugačiauskas, Silvestras Subotinas, Donatas Sūnelaitis, Laura Valangevičiūtė, Justinas Valentukevičius, Edita Varanauskaitė, Birutė Žeimytė. Roges žieminiais keliais traukė musteikiškė Kotra, dar buvo šuo Lapsinis (Musteikos).



Prie kryžiaus miško kryžkelėje netoli Rudnelės kaimo. Romo NORKŪNO nuotrauka

Apie Grudzinskus, kurie įsikūrė Radyščiuje

(Pasakoja **Vytautas GRUDZINSKAS**,
g. 1929 m. Radyščiuje)

Didelis kaimas buvo Radyščius ir garbingas buvo kaimas, paskui kriko iškriko, prasigėrė tarybiniais metais, be laiko išmirė dauguma... Mano tėvelis buvo Jurgis, o jau tėvelio tėvelis – Leonardas. Grudzinskas Leonardas. Grudzinskai buvo mūrininkai, o mano tėvelis krosnis darė, tai būdavo, mes iš bažnyčios parvažiuojam, tai jau koki du trys vyrai laukia – Jurgi pas mani, Jurgi pas mani, ypatingai rudenį, kada jau krosnis reikia daryt... Kur tas sodas Radyščiu – ten tėvo tėviškė.

Grudzinskų kilimas yra nuo Gardino. Buvo laikai, kai Liškiavos bažnyčios viršus medinis buvo, tas kupolas buvo medinis, trenkė perkūnas, sudegino, tai šitokiam aukščiui niekur nebuvo specialistų, tai visur ieškojo ir rado Gardine, nu ir prašė jau reiškia mano dieduko tėvą, kad jis ateitų ir tą bokštą pabaigtų, bo jis buvo mūrininkas. Tai atvažiavo tas mano dieduko tėvas ir jau pastatė tą kupolą, jau tokį, koks jis dabar stovi. Vasarą kilo audra, o tais laikais audros su perkūnijom buvo dažnai, tai jį iškėlė net į orą, o jis prisirišęs virvėm, nu ir vėl nusileido, bet jis buvo labai stiprus, tas diedukas, net trys lankai buvo ant juostos, jo tėvas buvo kalvis, irgi labai stiprus... Tai sako jam, tu pasilik pas mus zakristijonu, da pastatysi tą, kur saugo, nuo gaisro, Agotą, nu ir jis apsilio Liškiavon.

O paskui pasišaukė savo draugus, jo ir broliai buvo trys, ten, Gardine, tarp lenkų sunku buvo, tai

atėjo čia, į Gudelius... O paskui, kaip jau sužinojo tas zakristijonas, kad parduoda Radyščiuje dvidešimt hektarų žemės, tai jis ir nusipirko. Nu ir pagalvojo, kad jau čia reikia pasistatyt kaip reikiant namą, mūrinį, užtai, kad jie mūrininkai, nu ir pradėjo plytas degti, išmaišo molį, da prideda šaudų ir padaro formas, ir išdėlioja jas visur, o paskui dega. Iš plytų pasistatė mūrą, tarp Leipalingio ir Merkinės tas mūras, Radyščiu, važiuojant šituo keliu... Tuo laiku kūrėsi Leonardas, mano tėvo tėvas, tai buvo du didžiuliai perkūnsargiai, tokiom geležinėm virvėm sutvirtinti, ir sodas didelis, ir bičių daug, paskui pasistatė pirtį.

Bet lengva nebuvo, ir per karą, ir tuoj po karo buvo labai sunku. Tėvas vežė medžius net iš Kapčiamiesčio, tai parveža, aptašo šonus, o paskui apšiūruoja lentom, tai būna ir penki, ir šeši šimtai ir abudu mes su tėvu pjaunam, aš aukštai, o jis žemai, ot šitaip, tais laikais kito gyvenimo nebuvo – dirbt sunkiai, o koks pavalgymas – baltytos kruopos ir duona. O ką, aš mokyklą lankiau, rudenį reikėjo ir sklepą išsikasti, akmenų priversti, tai, būdavo prisikelia tėvas kokią ketvirtą rytą – parvežk akmenų, kad dyrbt galėtum, kol tu eisi į mokyklą, nuvažiuodavau in Papiškių kaimą, ten buvo toks Geležauskas, turėjo dideles krūvas akmenų, tai aš prisidėdavau tų akmenų tokią nuožulnią plokštumą pasidaris, kiek arklys gali vežt, tai su mama jie tadū mūrydavo tuos akmenis, baigia mūryt, ir aš pareinu iš mokyklos, balintų kruopų su duona suvalgau, da biškį paguliu ir kelia mani, kelkis, ainam an ožių, ir kol sutemsta mes pjaunam...

...Aš buvau Rudaminioj. Paskui mane vyskupas iškėlė į Seirijus. Ir Gudeliuose buvau, ir Gelgaudišky. Tai Gelgaudišky saugumas iš karto pasakė – jei su mumi nedirbsi, tai tu čia ilgai nebūsi, nesvarbu, kad tave vyskupas myli, gerą parapiją gavai. Tai sakau, ką aš jumi turiu daryt, kokie čia gali būti darbai? Nu pranešinėsi, ką klebonai kalba, kai suveina per atlaidus. Ačiū, sakau, aš Judo istoriją žinau, aš net negalvoju taip. Tai, sako, čia ir nebūsi. Iškėlė į Gižus.... Istorijos didelės, galima knygą parašyt...

Užrašė **Henrikas GUDAVIČIUS**,

2009 m. liepa



Radyščiaus senkapiai, saugomi valstybės. Brolių ČERNIAUSKŲ nuotrauka

...susėda visi Pakleištarin

„Jurgis, tai jau daugiau gyvulių skaitės diena, bet kokių tai burtų nežinau. Cik atsimenam, motulė pasakojo, kad kapa tekėjo Levūnuose, tai labai suveidė jaunimas per Jurgį. (...) Vis kompanijos buvo. Labai mušė kiaušinius. Kap išmuša, tai susėda, nusperka viedro dydžio bačkelį alaus ir susėda, kap vadina visi Pakleištarin. Mergos sudėda kožna savo kiaušinius, keptas grikinės babkas, kvietinį ar bulvinį bandų. Katroj kap sugeba. Išgera tų alų, pajuokauja. Pabendruoja draugiškai ir krinka. (Pasakojo Ona Kleponytė g. 1927 m. Levūnų k., užrašė Nijolė Marcinkevičienė. Cituojama iš knygos „Levūnų kaimo papročiai“, Vilnius, Lietuvos liaudies kultūros centras, 2008 m.)

Ulčišių, Maksimų, Gudelių kaimo žmonės
Liškiavoje po Šv. Jono atlaidų.

Nuotrauką išsaugojo Antanas Tamkevičius, Gudelių k.



Švietimas Marcinkonių krašte karo metu

Tai tiltas per Merkį, pastatytas tuo metu, kai čia buvo demarkacijos linija tarp Lietuvos ir Lenkijos. 1942 m. tiltas dar tebestovėjo Puvočiuose. Turėjo lygų grindinį, tad kaimo jaunimas čia rinkdavosi pasišokti (nuotraukoje dvi merginos sukibę šokiui).

Pirmajame plane matome Puvočių mokytoją Marytę Staškevičiūtę. Ji buvo viena iš „ketveriukės desanto“, kuri surinko Alytaus apskrities mokyklų inspektorius Varnelis iš Marijampolėje organizuotų trumpalaikių pedagoginių kursų 1941 m. vasarą. Kursai buvo skirti užpildymui spragos, atsiradusios išplėšus iš Lietuvos mokyklų apie pusantro tūkstančio mokytojų.



Labiausiai reikėjo mokytojų buvusiose lenkiškose mokyklose toje Gardino apskrities dalyje, kuri buvo priskirta Alytaus inspekcijai.

Mums dar kaip reik čia neįsivertinus, tik braukšt! – vieną rytą dingsta lietuviški valdininkai – policija, paštas, net ligoninės seselės! Jų vieton atsiranda vokiečių valdininkai su savo tvarka ir įstatymais.

Pasirodo, visa buvusi Balstogės vaivadija net nelaukiant karo pabaigos, prijungta prie Reicho – Rytprūsių. Marcinkonys bus „Sanden“, Druskininkai – Memeltalbad. Vietoj Marcinkonių viršaičio – Amtskomisaras Čepons iš Eitkūnų.

Atvyksta nusiminęs Varnelis:

– Nebėkit, neišsilakstykite, laikykitės! – guodžia

ir prašo mokytojus. – Gal suorganizuosime algas mokytojams iš Lietuvos, iš „Ostlando“ čia į Reichą. Gyventojai tiesiog maldauja likti, pamokyti vaikučius lietuviškai. Likimo buvo lemta, kad atsirastų to meto „Konradas Valenrodas“ „tarėjas“ prie vokiškos administracijos Kaune Germantas (vėliau padėjęs savo galvą Štuthofo konclagery), kuris išsistengė visur ten, kur tik reikėjo ir etatus, ir algas mokytojams.

Į „Ostlandą“, t.y. į Lietuvą, tepasitraukė tik vienas mūsų iš mūsų ketveriukės.

Mane, kaip „mokyčiausią“ (buvau baigęs 3 kursus universitete), paskyrė į Marcinkonis, kitus kursantus, taturėjusius gimnazijos atestatą, – į vietas girios kaimeliuose. M. Kulokaitė įsikūrė Dubinyke, M. Staškevičiūtė – Puvočiuose. Kiek vėliau iš Alytaus atvyko mums padėti Vitkauskas, iš Marijampolės Joana Paludnevičiūtė – būsima Marcinkonių etnografinio ansamblio vadovė.

Marcinkoniškis Jezukevičius, labai energingas vyras, manipuliudamas pataikavimu vokiečių valdžiai, įgijo jos pasitikėjimą, tapo net oficialiu mokyklų inspektoriumi Gardino apskrityje. Galiausiai pačiame Gardine, prie Lietuvių komiteto buvo įsteigta gimnazija (pirmosios klasės). Žodžiu, švietimo frontas šiame krašte karo sąlygomis buvo atlaikytas.

Juozas SAVICKAS

„Atkasime tą kelmą“

Pasakoja **Ona VIDEIKAITĖ**
– **KUDARAUSKIENĖ**,
g. 1924 m. Raitininkų kaime,
gyvena Makniūnų kaime

(Tėsinys. Pradžia Nr. 72)

Mama mirė 1944 m. Vedė tėvas antrą kartą. O pas Ciūnius stakles rengė Krukonytė Vladzė. Tai aš ir sakau tėvui, ir aš noriu pamatyti, kaip ten ti stovus rengia. O motka: reikia ten tau ti visko, eik greičiau grikių kulti... Pakūliau, pakūliau, atėjo tėvas ir sako: Ai, vaikel, uždaryk kluono duris ir bėk pasižiūrėt, kad niekas nematytų. Atėjo pietų metas, tai motka ir sako: o tai kur ji yr? O tėvas sako: o, gal kur su mergom nubėgo. Tai kai vakari grįžau, tai jau kad gavau pylos. Tai tėvas ir sako – tylėk, jei tu nemoki, tai manai, kad niekam nereikia mokėt. Pamotė, kai savo vaikų neturi, tai ir vargo nežino. Ji neturi meilės. Juozas (Onos brolis) sirgo, tai būdavo prieina, prisglaust nori, o ji sako – nelysk, aš pavargus. O mama nikdy nepavargsta, nei viena. Jei vaikas prieina ir prisglaudžia, tai ji džiaugias. Retu kur yr kad pamotė labai mylėt. Aš nesakau, neskriaudė ji mūs, neužvalgė, bet ir nesrūpino, o staklėm šimtus divonų nuaudziau...

Sunku buvo. Daug valdžių matėm. Ūžimai tokie užėjo, lėktuvai tik laksto, o radijų tai nebuvo, o tėvas ir sako, ale kas čia vaikai bus. Ravėjom linus, žiūrim – ti kokie raiteliai kad atjojo ir nujojo tiesiai per linus. Tėvas sako, ale kas čia yr. Pakeliam akis in plentų, ati jau kad važiuoja, kad joja, užima jau Lietuvą. O kaimynas, Ciūnys Bernardas amžinatilsi ir sako: Nu, žinai, Videika, o kas mum lieka, sedėkim Gelovinėj ir gaudykim žuvis. Ir liko taip Gelovinėj. Seniau tos degtinės nebuvo. Už Smetonos laikų aš degtinės neprisimenu. Kaime degtinė atsirado, kai rusai užėjo, o kai užėjo vokiečiai, tai jau visi darė. Netoli Gudakiemio ant kalno vokiečiai stovėjo, tai kaimo vyrai samagoną su jais ant gazolio, benzino mainė. Kelios valdžios praėjo, bet taip ir likom. Kryžių tėvelis darželyje pastatė po to, kai sudegino

Ryliškius. Tokia buvo baimė, kad žmonės neturėjo jau kur dėtis. Čia vieni banditai naktį ateina, čia rusai dieną ateina, tai visi savo kiemuose kryžius pasistatė ir kiekvieną vakarą eidavo melstis. Labai jau buvo baisu, bet kur dėsies, gyveni. Paskui namus sudegino, ale ne banditai, piemenai sudegino.

O kas apie tą ažuolą papasakojo?

To ažuolo iš krašto svieto žmonės važiuodavo pažiūrėt ir vis atsikirsdavo šaknų to kelmo, vaistams vežėsi. Sako ir gyvuliams, ir žmonėms gerai. Kai gyvuliai suserga, kai viduriuoja, kaip seniau sakydavo šiltinė vidurių, tai žmonės naudojo. Virė, girdė gyvulius, kai sirgdavo kraujo liga, kai myždavo krauju ir pastaisydavo. Tai apie tą ažuolą man papasakojo Janulevičienė Ona, mano mamos močiutė. Ji buvo Janulevičūtė ir už Janulevičiaus buvo ištekęs. Tai ir papasakojo. Po tuo ažuolu amžinų ugnį kūrino. Senelis ti tokis, vaidila buvo ir vaidilutės buvo. Aš tai tik kelmų jau mačiau. Sakau broliui Juozui, – važiuojam, atkasim tą kelmą, kad nors pažiūrėt, ale ten dabar jau raistas užėjo, o in klonį ti linai buvo, aguonos pakrantėm žydėjo, šabalbonai, bulbės augo. Juozas ir sako, kelmą reikia atkást, tvorelę užtvert.

O jūs man aną kartą sakėt, kad

ant to kelmo jaunimas gegužines darydavo, šoko.

Darydavo, šoko.

Tai kiek ten porų šoko – viena, dvi?

Aha, dvi. Dvylika, sako, porų šoko. Taip man pasakojo mamutės bobulė iš Masališkių.

Jūs man dar minėjot apie moteriškę nuo Perlojos, kur rubežium Gelovinėjėjo.

Tos moteriškės jau nėra. Mes bulves varinėjom, vedžioju arklį ankstį ryte, o buvo švento Jono, o ji už Muzikevičiaus atėjus buvo iš Perlojos. Žiūriu, kad ji tik šluosto, tik šluosto rasas ryte ant mūs rūbežiaus iš vakarų ir grėžia skudurą in kibirų, ir nuėjo kalnan – in namus. O dieveris, jos vyro brolis, kai užmatė, jau kad barė, tai net mes girdėjom: O, tu, ragana, pienų atiminėjį žmonėm iš karvių... Mat ji tuo vandeniui savo gyvulius girdė.

Užrašė Algimantas ČERNIAUSKAS



*Sodybos vietoje liko tik kryžius.
Brolių ČERNIAUSKŲ nuotrauka*

Grikliai – dzūkų duona

Kovo 20 dieną į Dzūkijos nacionalinio parko ir Čepkelių valstybinio gamtinio rezervato direkcijos etnografinę sodybą rinkosi žmonės iš visų „pasvietų“ pažiūrėti ir kartu išmokyti, kaip išsikepti gardžią grikinę babką. Čia vyko parodomasis grikinės babkos kepimas, kuriam vadovavo Rožė Pačkauskienė iš Marcinkonių kaimo, o jai vyriškus darbus dirbdamas talkino Muziejaus vedėjas Jonas Bajorūnas. Padirbėti teko visiems, kas ne tik pažiūrėt atvažiuo, bet ir kai ko pramokt norėjo. Kartu su šeimininke Rože visi svečiai paeiliui akmeninėmis gironomis grikius malė, senoviniu sietu miltus sijot galėjo... R. Pačkauskienė, ruošdama tešlą kepimui, pasakojo, kad saldintas babkas kepdavo šventėms: Kalėdoms, Velykoms, Jurginėms, o spirgintas – nešti į laukus: rugius pjaunant ar grikius, linus raunant, prie sunkių darbų. O kad, anot Rožės, „Svecų daug prisrinko ir vienos visiems neužteks“, tai šventei tris iškepė: vieną su spirgučiais, ir dvi saldžias.

15 valandą visi rinkosi į direkcijos salę, kur vyko skaniausios grikinės babkos konkursas. Ant stalo rikiavosi dzūkų tradicinio kulinarinio paveldo šedevrai, kuriuos suvežė gospadinės iš aplinkinių kaimų: Onutė Česnulevičienė ir Danutė Alubauskienė iš Žiūrų, Danutė Kvaraciejienė iš Margionių, Marytė Klimavičienė iš Puvočių, Vilma Norkūnienė ir Asta Žūkaitė iš Musteikos. Puikavosi

ir ką tik iš muziejaus krosnies išimta Rožės Pačkauskienės iškepta babka. Kiekviena babka skirtingo skonio, tai ir išrinkti pačią skaniausia buvo sunku, bet rinko ne komisija, o visi šventės dalyviai kartu su daininkėmis iš Žiūrų, Marcinkonių ir Margionių, kurios dainavo senąsias dainas, skirtas Šilinių dzūkų maitintojui – grikiui. Šeimininkių pripažinta kepėja iš Žiūrų kaimo Danutė Alubauskienė.

Šventę filmavo Jonas Bilinskas iš Druskininkų su Parko darbuotojais kuriantis filmą apie senuosius krašto amatus ir LTV kūrybinę grupę, vadovaujama nenuilstamos Zitės Kelmickaitės, kuri čia pat išsakė gražų pastebėjimą: „Ot, dzūkai, tai ar ne šaunuoliai! Kas gražiausių moterų konkursus organizuoja, o jie prieš pavasario šventes renka gardžiausią babką!“

„Šalcinio“ informacija



Grikius malė visi, kas tik galėjo



Stasė Bogušienė iš Puvočių papasakojo, kad anksčiau kepdavo trijų rūšių babkas – Gavėnios – liesą, Velykų – saldžią ir rugiapjūtės – su spirgučiais. „Rugiapjūtės turėj būc soci, kad turėtai sveikatos rugius pjauc.“ Brolių ČERNIAUSKŲ nuotrauka

Kaziuko mugėje

„Kaziuko mugėje“ kaip visada daug šurmulio. Nešilta, tačiau pavasariška saulė jau kyla aukštyne. Didžiausios linksmybės yra prie Vilniaus Rotušės, čia mugės širdis. „Kaziuko mugė“ gyvuoja jau 406 metus, šiais metais ji įgavo dar vieną bruožą – ją papildė „Dzūkų dienos“. Karininkų Ramovėje įvyko Dzūkijos krašto tautodailininkų darbų parodos atidarymas, kuriame dalyvavo Marcinkonių etnografinis ansamblis. Kultūros ministerijos Regionų skyriaus vadovė Irena Seliukaitė, sveikindama „Kaziuko mugės“ ir „Dzūkų dienų“ pradžią kalbėjo, kad „tol esame mes gyvi, kol gyvos senosios giesmės, kol yra ir dainuojančių, ir nagingų, ir puikių meistrų iš visų kartų“. Tarp garsių Dzūkijos krašto tautodailininkų darbų švietė ir marcinkoniškės Juzės Grigienės audiniai.

Kitą dieną mugės gatvėmis skambėjo dzūkų eisenos. Taip darniai vienoje eisenoje per Vilnių dzūkai dar nebuvo eję, tuo labai džiaugėsi ir laidos „Duokim garo“ redaktorė Rasa Norinkevičiūtė – o juk prieš tai marcinkoniškiai dalyvavo ir šioje labai gyvoje laidoje, į kurią ši sykį buvo pakviesti ir pynėjai vaikai iš Marcinkonių.

Rotušės pašonėje nuo pat ryto dviejuose katiluose po 150 ltr. buvo verdama dzūkiška grybienė. Vienam katile džiovinti grybai, kitame šaldyti.

Grybienę virė Jonas, Sigutė ir Sandra Bajoriūnai, Ramunė ir Laimonas Jazukevičiai ir Natalija Čaplikienė. Geranoriškai talkino perlojiškė Regina Kupčinskienė. Aikštėje pasklidus verdamų grybų



Dzūkijos kultūrinio paveldo pristatymas. Romo NORKŪNO nuotrauka

kvapai apie katilus susirinko didžiulė minia žmonių, norinčių paragauti senoviškos patrovos.

Grybiene vaišino Parko direktorius Eimutis Gudelevičius ir Varėnos r. meras Vidas Mikalauskas.

Amatus demonstravo Laima Saviščevienė, Romas Norkūnas su savo jaunaisiais pynėjais. Parko veiklą ir čia gyvujančius amatus bei kulinarinį paveldą pristatinėjo Jurga Labanauskienė ir Lina Černiausienė.

Koncertavo „Kukumbalis“ ir mūsų kaimynai iš Nedzingės „Piemenėlių“ ir pagyvenusių žmonių ansambliai. Šventę vedė Lepeška iš Marcinkonių – Rimutė Avižinienė ir Baravykas iš Varėnos Marius Galinis.

Regis, kad „Kaziuko mugės“ dvasia dar labai stipri, o energijos ji semiasi iš gamtos ir iš žmonių, esančių jos apsuptyje. Gal todėl taip norisi visiems čia būti, kažką naujo savyje atrasti.



VISAIS metų laikais graži yra dzūkų šilų ir panemunių gamta.

Dzūkijoje dar gyvuoja senoviniai kaimai, senieji amatai ir verslai.

Dzūkijos nacionalinio parko darbuotojai Jums padės suprasti svarbiausią

Dainavos krašto savybę – etnokultūra gyva gali būti tik tada,

kai senolio poringei pritaria čia pat almantis šaltinis.

Brangusis lankytojai, atvykęs į šį kraštą, gerbk ir tausok jo taurų grožį.

Išsamią informaciją apie Parką visi svečiai gali sužinoti lankytojų centruose:

Marcinkonyse:

Miškininkų g. 61, Marcinkonys, LT - 65301, Varėnos r.,

tel. 8 310 44466, faks. 8 310 44471; Elektroninis paštas: info@dzukijosparkas.lt

Merkinėje:

Vilniaus g. 3, Merkinė, LT - 65334, Varėnos r., tel./faksas 8 310 57245

Elektroninis paštas: merkine@dzukijosparkas.lt

„Šalčinį“ rasite ir interneto tinklalapyje www.dzukijosparkas.lt



ŠALČINIS

Adresas: Miškininkų g. 62,
Marcinkonys, LT - 65301, Varėnos r.
Tiražas 1500 egz.

Redkolegija: E. DROBELIS, H. GUDAVIČIUS,
A. ČERNIAUSKAS, M. LAPELĖ,
R. NORKŪNAS
Maketuotojas: V. ČERNIAUSKAS

Spausdino UAB „Albagrafija“
Pulko g. 96, LT-62133 Alytus
Tel. 8 315 74140
El. p. alba@infoseka.lt
Laikraštis atspausdintas ant popieriaus,
pagaminto iš antrinių žaliavų.